

HISSAN CENTRAL EXAMINATION - 2080(2023)

कक्षा : ११

पूर्णाङ्क : ७५

समय : ३ घण्टा

विषय : अनिवार्य नेपाली (००११ सेट २)

विद्यार्थीले सकेसम्म आफ्नै शब्दमा उत्तर दिनुपर्ने छ ।

१. तलका वर्णलाई घोषत्व र प्राणत्वका आधारमा चिनाउनुहोस् : (३)
ग, ठ, स ।
२. शुद्ध गरी पुनर्लेखन गर्नुहोस् : (३)
बाघ चितुवा एवम् अरू चितुपन्थी र वनस्पति मरे पछि सडेर फेरि माटो र हावामा लिन हुन्छ ।
पारिस्थितिक प्रणाली एसरी नै चलिरहन्छ ।
३. तलको अनुच्छेदमा रेखाङ्कन गरिएका शब्दको पदवर्ग पहिचान गरी लेख्नुहोस् : (२)
गोठालाहरू खोलावारि गाईवस्तु चराउँदै छन् । केही बटुवाहरू पारि देखिए । खै, म त राम्ररी देखिनँ, मेरा आँखा कमजोर भए कि क्या हो !
४. तलका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् । (२+२=४)
(क) दिइएको अनुच्छेदबाट दुई दुईबोटा तत्सम र आसन्तुक शब्द पहिचान गरी लेख्नुहोस् :
रङ्गमञ्चको पर्दा खुल्ने क्रमसँगै नेपथ्यमा एम्बुलेन्सको साइरनको आवाज सुनिन्छ । रङ्गमञ्चमा छरिएको मधुरो प्रकाश चहकिलो हुन्छ र रङ्गमञ्च सज्जा स्पष्ट देखिन थाल्छ । रङ्गमञ्चको बायाँपट्टि बिजुलीको खम्बा देखिन्छ । खम्बाको तारमा चड्गा भुन्डिएको देखिन्छ ।
(ख) दिइएका शब्दहरूलाई शब्दकोशीय वर्णक्रममा भिलाई लेख्नुहोस् :
ज्ञान, क्षमा, कमल, कंस ।
५. तलको अनुच्छेदबाट तीनवटा पारिभाषिक शब्द पहिचान गरी तिनलाई वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् : (३)
भूक्षय एवं पहिरोका कारण हरेक वर्ष खेतीयोग्य जमिन बगरमा परिणत भइरहेको छ । वृक्षरोपणबाटै यस्तो समस्याबाट पार पाइन्छ । वृक्षरोपणका कारण अत्यधिक वर्षा हुन गई उत्पादन पनि बढ्ने गर्छ ।
अथवा
तलको अनुच्छेदबाट एक एकवटा अनुकरणात्मक शब्द, उखान र टुक्का पहिचान गरी तिनलाई वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् :
तँ चिता म पुऱ्याउँछु भने मैँ समीरले आफूले चाहे जस्तै सरकारी जागिर पाएकाले उसको मन ठेगानमा छैन । घरलाई चटक्क माया मारेर अन्यत्र सरुवा भई जानुपरे पनि ऊ खुसीले दड्ग छ । अझ आफूले सोचेभन्दा पनि राम्रो विभागमा काम गर्न पाउँदा त उसलाई के खोज्छस् काना आँखो भन्ने मैँ भएको छ । अब ऊ परिवारलाई आर्थिक रूपमा भरथेग गर्न सक्षम भएको छ ।

६. कुनै दुई प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् ।

(२×२=४)

(क) तलको अनुच्छेदबाट दुईओटा उपसर्ग व्युत्पन्न शब्द र दुईओटा प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी तिनको निर्माण प्रक्रिया देखाउनुहोस् :

कविहरू प्रकृतिको सुन्दरताबाट भुत्कै हुन्छन् । उनीहरू कवितामार्फत मानवीय मनलाई आनन्दित तुल्याउँदै विचारको गहिराइमा पुर्‍याउन प्रकृतिको अनुकरण गर्ने गर्दछन् । मार्मिक सन्देश दिएर उनीहरू कवितालाई हृदयसंवेद्य पनि तुल्याउने गर्दछन् ।

(ख) तलको अनुच्छेदबाट दुई दुईओटा समस्त शब्द र द्वित्व शब्द पहिचान गरी समस्त शब्दलाई

विग्रह गर्नुहोस् र द्वित्व शब्दमा दोहोरिएको अंश छुट्ट्याउनुहोस् :

वर्षायाममा नदीले कैयौंका खेतबारी बगरमा परिणत हुन्छन् भने चौपायाहरूलाई समेत बगाउँछ । गाउँगाउँमा पस्ने नदीले ठुलठुला घरमा समेत क्षति पुर्‍याउँछ भने ससाना घरहरू त सखापै हुन्छन् ।

(ग) तलको अनुच्छेदबाट चारओटा सन्निविच्छेद शब्द पहिचान गरी तिनको सन्निविच्छेद गर्नुहोस् :

महेशकी कान्छ्यामा पुनर्जन्ममा विश्वास गर्नुहुन्छ । परमेश्वरप्रति असीम आस्था राख्ने उहाँ सदैव असल कर्म गर्नुहुन्छ । मात्र परलोक सुधिने कुरा गर्नुहुन्छ । कुकर्महरूको त अन्ततोगत्वा यसै धरामा पुनरागमन हुने कुरामा उहाँ विश्वस्त हुनुहुन्छ ।

७. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् ।

(४)

(क) दिइएको अनुच्छेदलाई निम्न आदरमा परिवर्तन गर्नुहोस् :

उहाँ निकै साहसी हुनुहुन्छ । उहाँले धेरै हिमालको आरोहण गर्नुभएको छ । उहाँले अरूलाई भने पर्वतारोहण गर्ने सल्लाह दिनुहुन्छ । उहाँले पर्वतारोहणबाट आफूलाई चिनाउनुभएको छ ।

(ख) दिइएको अनुच्छेदलाई एकवचनमा परिवर्तन गर्नुहोस् :

उनीहरू उच्च अध्ययनका लागि अमेरिका गए । उनीहरूले त्यहाँ पढाइ पूरा गरे । उनीहरूले त्यहाँ राम्रो आम्दानी हुने काम भने पाएनन् । राम्रो आम्दानी नहुने भएपछि उनीहरूले स्वदेश फर्कने सोच बनाएका छन् ।

८. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् ।

(४)

(क) तलका गद्यांशबाट दुईओटा उद्देश्य र विधेय तथा दुईओटा उद्देश्य विस्तार र विधेय विस्तार पहिचान गरी लेख्नुहोस् :

सविता उठी । केही समयपछि ऊ खाना खाएर विद्यालय गई । गुरुआमाले दिनुभएको गृहकार्य गर्न उसले भुसुकै बिरिन्छ । गृहकार्य नगरेका कारण ऊ निकै दुःखी भई ।

(ख) तलका अप्रत्यक्ष कथनका वाक्यलाई प्रत्यक्ष कथनमा परिवर्तन गर्नुहोस् :

सुरेशले नवीनलाई आज विद्यालय नजाने भनेर सोध्यो । नवीनले आज आफू विद्यालय नजाने कुरा बतायो । सुरेशले नवीनलाई विद्यालय नजानाको कारण सोध्यो । नवीनलाई आज आफूलाई त्यति सन्धो नभएको जवाफ फर्कायो ।

९. दुवै प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् ।

(४+४= ८)

(क) तलको अनुच्छेद पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस् :

वर्तमान युग विज्ञान र प्रविधिको युग हो । विज्ञानले विविध क्षेत्रमा गरेको प्रगतिले वर्तमान युग सुविधायुक्त बन्न पुगेको छ । टेलिफोनको आविष्कारले गर्दा संसारका कुना कुनामा तुरुन्तै सम्पर्क गरी दोहोरो कुराकानी गर्न सम्भव भएको छ । रेडियो र टेलिभिजनका माध्यमबाट विश्वमा घटेका विभिन्न घटनाहरूका बारेमा घरैमा बसी बसी समाचार सुन्न र हेर्न सक्ने सुविधा सबैलाई उपलब्ध भएको छ । यसै गरी रेल, मोटर, पानीजहाज, हवाईजहाज जस्ता

यातायातका साधनहरूले टाढा टाढाको गन्तव्यलाई पनि सुगम तुल्याइदिएका छन् । वैज्ञानिक क्षेत्रमा भएको आशातीत प्रगतिले गर्दा घरायसी कामदेखि लिएर कृषि, उद्योग, वाणिज्य आदि क्षेत्रमा मानवीय जीवनपद्धति सुखी, सम्पन्न र सुविधायुक्त बन्न पुगेको छ । मानिसले आर्जन गरेको अभूतपूर्व ज्ञान, निरन्तरको कडा मिहिनेत र अनुसन्धानको परिणामस्वरूप 'यन्त्रमानव' आविष्कार गर्ने जस्तो महत्त्वपूर्ण कार्यमा समेत सफलता प्राप्त भएको छ । यन्त्रमानव भनेको मानिसले जस्तै काम गर्न सक्ने एउटा स्वचालित यन्त्र हो । यसले मानिसलाई वैज्ञानिक, औद्योगिक, घरायसी आदि विविध क्षेत्रमा सघाउने काम गर्छ ।

प्रश्नहरू :

- (क) सञ्चारका माध्यम तथा यातायातका साधनले संसारलाई कसरी नजिक बनाएका छन् ?
 (ख) यन्त्रमानवले मानिसलाई कसरी सघाउने गर्छ ?
 (ग) वैज्ञानिक क्षेत्रमा भएको प्रगतिले मानव जीवनलाई कस्तो बनाएको छ ?
 (घ) 'आशातीत' र 'गन्तव्य' शब्दको निर्माणप्रक्रिया देखाउनुहोस् ।

(ख) तलको अनुच्छेद पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस् :

चिकित्सा विज्ञानका क्षेत्रमा वैज्ञानिकहरूले चमत्कारपूर्ण उपलब्धि हासिल गरेका समाचारहरू सम्प्रेषण भएका छन् । मानव स्वास्थ्योपचारका सन्दर्भमा भएका कतिपय अविश्वसनीय प्रयोग यस क्षेत्रमा देखा परेका छन् । मुटु प्रत्यारोपण पनि यस्तै जटिल र साहसिक घटना हो । यस्तो घटना विवादास्पद पनि बन्न पुगेको छ । मुटु प्रत्यारोपणको सफलतापछि, कतिपय पत्रपत्रिकाहरू, सार्वजनिक संस्थाहरू तथा व्यक्तिहरूले यसलाई नैतिक र धार्मिक सन्दर्भमा जोडेर विवाद सिर्जना गरेको पनि पाइन्छ । यस विषयमा चिकित्सकहरूका पनि भिन्न भिन्न प्रकारका अभिमत प्रकट भएका छन् । मिर्गौला प्रत्यारोपणभन्दा मुटु प्रत्यारोपण अझ जटिल र संवेदनशील घटना हो । यसमा प्रत्यारोपण गरिने अङ्ग दिने दाताको मृत्यु अनिवार्य रूपमा नै जोडिएको हुन्छ । त्यसै कारण यस विषयमा विभिन्न आशङ्का पैदा भएका छन् । मुटुका कोशिका समूहको अखण्डता कायम राख्नु आवश्यक हुने हुँदा सो अङ्गका दाताको पूर्णतः मृत्यु भइसकेको छ वा छैन भन्ने आशङ्काको निराकरण नहुँदै हतारमा मुटुको प्रयोग गर्ने कानुनी सुविधा उपलब्ध हुँदै गएमा त्यसको परिणाम गम्भीर पनि हुन सक्छ । मिर्गौला प्रत्यारोपण गर्दा एउटा मात्र मिर्गौला फिकिने हुँदा मिर्गौला दिने र लिने दुवैको जीवन सुरक्षित हुन्छ तर मुटु प्रत्यारोपणमा यस्तो हुँदैन । तसर्थ चिकित्सा क्षेत्रमा मुटु प्रत्यारोपणसम्बन्धी विषय गम्भीर नैतिक प्रश्नका रूपमा उठेको छ ।

(क) मुटु प्रत्यारोपण कस्तो घटना हो ?

(आ) सरल र दुःखद

(इ) जटिल र साहसिक

(आ) सनसनीपूर्ण र सुखद

(ई) जटिल र रोमाञ्चक

(ख) मुटु प्रत्यारोपण किन विवादास्पद बनेको हो ?

(अ) दाताको मृत्यु अनिवार्य हुनाले

(इ) दाता दीर्घरोगी हुने हुनाले

(आ) दाताको अङ्गभङ्ग हुने हुनाले

(ई) दाताको जीवन जोखिममा पर्ने हुनाले

(ग) मिर्गौला प्रत्यारोपण किन मुटु प्रत्यारोपणभन्दा त्यति जटिल मानिँदैन ?

(अ) दिनेको अवस्था नबिग्रने भएकाले

(इ) दिने र लिने दुवै सुखी हुनाले

(आ) लिने बाँच्ने भएकाले

(ई) दिने र लिने दुवैको जीवन सुरक्षित हुनाले

(घ) 'आशङ्का' कस्तो शब्द हो ।

(अ) उपसर्ग व्युत्पन्न

(इ) समस्त शब्द

(आ) प्रत्यय व्युत्पन्न

(ई) द्वित्व शब्द

१०. तलको अनुच्छेदबाट चारवटा बुँदा टिपी एक तृतीयांशमा सारांश लेख्नुहोस् । (२+२ = ४)

लैङ्गिक भेदभावका कारणले पनि महिलाको मानवाधिकारको हनन भइरहेको छ । अधिकांश मुलुकहरूले महिलाराम्बन्धी महासन्धिको अनुमोदन गरेका छन् तर अनुमोदन गर्ने मुलुकहरूमध्ये पनि धेरैले बन्देजसहित अनुमोदन गरेका छन् । पक्ष राष्ट्रहरूले महासन्धिको पूर्ण कार्यान्वयन अझै गर्न नसकेकाले समाजमा भेदभावपूर्ण कानून, हानिकारक प्रचलन र परम्परागत भूमिका अझ कायम नै रहेका छन् । महिलाका पक्षमा भएका कानूनहरू पनि कमजोर देखिएका छन् । महिलामा शिक्षाको कमी, जानकारीको अभाव, स्रोत र साधनको कमी, कार्यान्वयन गर्ने निकायका कर्मचारीहरूका लैङ्गिक चेतना तथा महिलाको मानवाधिकारको जानकारीको अभाव आदिले गर्दा कानूनमा महिलाको पहुँच पुग्न सकेको छैन । प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार र त्यसको उपभोगको कार्यान्वयन भएको छैन ।

११. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् । (४)

(क) आफ्नो घरमा बिजुलीको लाइन जडान गरिदिन अनुरोध गर्दै स्थानीय विद्युत् प्राधिकरण कार्यालयलाई सम्बोधन गरी निवेदन लेख्नुहोस् ।

(ख) सुनौलो फाइनान्स कार्यालयका सचिवका बुबाको मृत्यु हुँदा अध्यक्षका तर्फबाट दिइने श्रद्धाञ्जलि एवं समवेदनाको नमुना तयार पार्नुहोस् ।

१२. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् । (४)

(क) 'नेपालमा बढ्दो महँगो' शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको टिप्पणी लेख्नुहोस् ।

(ख) विद्यालयले आयोजना गरेको कवितावाचन प्रतियोगितामा प्रथम हुँदा आफ्ना मन्त्रमा पैदा भएका भावहरू समेटी एक दिनको दैनिकी लेख्नुहोस् ।

१३. युवाहरूलाई लागु पदार्थको दुर्व्यसनबाट कसरी मुक्त गर्न सकिनेछ ? १२५ शब्दसम्ममा प्रतिक्रिया लेख्नुहोस् । (४)

१४. कुनै दुई प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस् । (४+४ = ८)

(क) तलको कथांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस् :

त्यो तृष्णा, त्यो अनन्तकालीन प्रतीक्षा, त्यो दिनहुँको अभ्यस्त निराशाको घक्का त्यसको सासमा मिसिइरहेको थियो । त्यही त्यसको जीवन थियो, त्यही त्यसको जीवनक्रम । त्यसैलाई समातेर त्यो आफ्नो जीवन गृहस्थीको गृहिणी थिई, आफ्नी सासूकी बुहारी र पोइकी जोई । तर कदाचित् कुनै हठात् अभिशापले त्यही छिन्नभिन्न गरिदिएको अवस्थामा पनि त्यो सानी चाहिने गृहिणी, बुहारी र लोग्नेकी स्वास्नी भइरहन सक्ली ? कुन हृदयबाट यस्तो आशा गर्ने ?

प्रश्नहरू

(अ) सानीको प्रतीक्षाले उसको कस्तो मनस्थितिलाई देखाएको छ ?

(आ) सानीको जीवनमा के कस्ता उतारचढावहरू देखिन्छन् ?

(ख) तलको जीवनी अंश पढी सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

योगमाया लैङ्गिक विभेदको पनि कट्टर विरोधी थिइन् । उनी बालविवाहको विपक्षमा उभिन्थिन् तर स्वैच्छिक विधवा विवाहको समर्थन गर्थिन् । सतीप्रथा र दासप्रथाको घोर विरोध गर्थिन् । कानुनी रूपमा सतीप्रथा त पहिल्यै उन्मूलन भएको भनिए पनि व्यवहारमा त्यस समयसम्म प्रचलित नै थियो । वि.सं. १९८२ मा दासप्रथा अन्त्य भएको घोषणा हुँदा उनी अत्यन्त हर्षित भइन् । चन्द्रसमसेरका

यस्ता कार्यको खुलेरै प्रशंसा गरिन् । उनी तत्कालीन न्यायिक परिपाटीको विरोधी थिइन् । उनी समाजका ठुलाबडा साहुमहाजनले गरिबको ढाड सेक्ने गरी ब्याज लगाउने चलनको निन्दा गर्थिन् । दिँदा सानो पाथी र लिँदा ठुलो पाथी प्रयोग गर्ने साहुमहाजनको उनी खुब विरोध गर्थिन् । गरिबदुःखीले निसाफ नपाउने, महाराज दरबारबाहिर आएर नहेर्ने, विचारीले उल्टो निसाफ दिने कुराको निन्दा गर्थिन् ।

प्रश्नहरू

(अ) योगमायाले चन्द्रसमसेरको प्रशंसा किन गरेकी हुन् ?

(आ) योगमाया के कस्ता कुराको निन्दा गर्थिन् ?

(ग) तलको दैनिकी अंश पढी सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

नागमबाट करिब डेढ घण्टापछि सिँजा उपत्यका प्रवेश गर्‍यो । सिँजाका बरिपरिका रमणीय बस्ती र खेतहरूलाई हिमा नदीले अभिसिञ्चन गरी जीवनदान दिएकी रहिछन् । बाइसे खस राज्यको राजधानी, नेपाली भाषाको उद्गम स्थल र रातो मासी धान उत्पादनको मूल थलो सिँजा उपत्यकाभित्र थुप्रै गाउँ रहेछन् । नराकोटबाट सिँजा प्रवेश गरेपछि त्यस उपत्यकामा पाण्डवगुफा हुँदै गोठीजिउला पुग्यो । नेपाली भाषाको उद्गम भूमि र मासी चामलको भूमि रहेछ सिँजा उपत्यका । गोठीजिउलामा पुगेर जिपबाट ओर्लदै जिपभित्र कुँजएको जिउ तन्कायो अनि होटलमा खाना बनाउन लगायो ।

प्रश्नहरू

(अ) सिँजा उपत्यकाको प्राकृतिक परिवेश कस्तो छ ?

(आ) सिँजा उपत्यकाको के कस्तो महत्त्व रहेको छ ?

१५. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् ।

(८)

(क) 'वीर पुर्खा' कविताको मूल भाव के हो ? विवेचना गर्नुहोस् ।

(ख) "सांस्कृतिक रूपमा न्यायपूर्ण समाजले मात्र समतामूलक समाजको निर्माण गर्न सक्छ ।" 'सांस्कृतिको नयाँ यात्रा' पाठका आधारमा विवेचना गर्नुहोस् ।

१६. तलका कुनै एक शीर्षकमा २५० शब्दमा नघटाई निबन्ध लेख्नुहोस् :

(८)

(क) मलाई मनपर्ने पुस्तक

(ख) नेपालमा विद्युतीय सवारी साधनको आवश्यकता

(ग) वातावरणीय प्रदूषणका असर

